

Nyhet

Arbetslösheten ökar i Norden på grund av coronakrisen

Leder

Undantagstillstånd i Norden

Tema

Nationella beslut får stora gränsregionala konsekvenser

Nyhet

Brev till EU visar på spricka i Europafacket

15. April 2020

Tema: Stängda gränser

Nyhetsbrev fra Arbeidsliv i Norden 4/2020

Finansiert
av Nordisk
ministerråd

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
OsloMet - storbyuniversitetet
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet
På oppdrag fra Nordisk ministerråd

ANSVARLIG REDAKTØR

Björn Lindahl

EMAIL

ainredaksjon@gmail.com

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave,
som kan bestilles gratis fra
www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i
Norden (online)

REDAKTØR-
ANSVAR

Innhold

Undantagstillstand i Norden	3
Nasjonella beslut får stora gränsregionala konsekvenser	4
Öresundssamarbetet skulle utvidgas - så kom coronakrisen	6
Fri rörlighet offrades för att skydda Finlands befolkning	9
Arbetslösheten ökar i Norden på grund av coronakrisen	11
Henning Jørgensen ser håb i krisen på Nordens arbejdsmarkeder	14
Alla på Nordens hus arbetar hemma	16
Tvärnit för Nordjobb när mobilitet blev ett skällsord	18
Nordiske studenter i Europa offer for fysiske landegrenser	21
Brev till EU visar på spricka i Europafacket	25
Sykehus vil doble antall helsefagarbeidere	26
Norge inför dobbelt medborgarskap	29

Undantagstillstånd i Norden

Coronapandemin har stängt gränserna i Norden och resten av världen. I de flesta länderna har regeringarna stärkt sin makt. Medborgarskapet har fått ökad betydelse, samtidigt som den personliga friheten inskränktes.

LEDER

15.04.2020

AV BJÖRN LINDAHL, CHEFREDAKTÖR

Det har blivit en kris där makten försvagats i bägge ändar och istället koncentrerats i mitten: Det internationella samarbetet har fungerat dåligt. Länder försöker roffa åt sig sjukhusutrustning, Världshälsoorganisationens råd och varningar ignoreras och samarbetet inom både FN, EU och Norden lider. Gränsöverskridande regioner som Öresund, kommer i kläm, men även inom länderna isolerades vissa regioner, som Nyland i Finland.

Samtidigt slås det också in kilar i den minsta enheten: familjen. De äldsta isoleras och får inte besök av sina barn, de lite yngre äldre kan inte hjälpa till med att passa sina barnbarn. Den individuella friheten har begränsats på ett sätt som inte skett någon gång tidigare i fredstid.

Undantagstillstånd råder, även för det fackliga arbetet. Avtalsrörelsen i Finland, Norge och Sverige har skjutits upp. Staten går in med stöd för att kompensera för företag som hamnar i kris och yrkesgrupper som har fått tidsbegränsade yrkesförbud.

Samtidigt fungerar ändå de nordiska samhällena. De första dagarnas hamstring avslutades när det visade sig att lagren hann fyllas upp. De som kan arbeta hemma. Coronapandemin visar samhällen som digitaliserats i så hög grad att verksamheterna i stor grad kan fortsätta som förr, men nu från kök och vardagsrumssoffan. Sjukvården har hittills stort sett stått emot det ökade trycket av svårt sjuka. Smittsamma sjukdomar har emellertid blivit den största arbetsmiljörisken.

När medierna under så lång tid dominerats av nyheter om coronasmittan har Arbeidsliv i Norden valt att i detta nummer koncentrera oss om konsekvenserna för det nordiska samarbetet. Vi rapporterar om ett ministerråd som tvingas arbeta hemifrån och där medarbetarna, som tusentals andra i regionen inte längre kan pendla över Öresundsbron. Hur går det för planerna att utvidga det regionala samarbetet mellan Danmark och Sverige? Hur går det för Nordjobb? Och

hur går det för alla de nordiska studenterna som studerar i utlandet?

När de stränga åtgärderna för att begränsa smittspridningen börjar hävas kommer den politiska debatten skjuta fart igen. Vissa näringar, som turismen, kommer det dröja många år innan de når nivåerna innan pandemin – om någonsin. Investeringar i att utvidga flygplatser och bygga nya hotell ter sig osäkra.

Ska den ekonomiska krisen bekämpas med att dela ut pengar direkt till invånarna? Genom negativa räntor för insatta medel? Kommer företag i kris förstatligas?

Enligt den danske professorn i arbetsmarknadspolitik, Henning Jørgensen, finns det ändå hopp om att krisen leder till en mer social och grön arbetsmarknad. Det finns ett behov av en betydligt mer aktiv arbetsmarknadspolitik, hävdar han.

Det som framförallt behövs är en stor offentlig satsning på vidareutbildning av de som blir arbetslösa för att säkra framtiden. Han tror att de nordiska välfärdsmodellerna kommer att få en ny renässans:

- Välfärdsstaten och den nordiska modellen visar här i krisen på allvar sin styrka och de nordiska befolkningarna demonstrerar under coronakrisen att de sluter upp om lösningar där vi tillsammans tar mer hand om varandra, säger han.

Nationella beslut får stora gränsregionala konsekvenser

Aktivera nätverken. Utveckla dialogerna. Intensifiera uppdateringarna. Nödvändiga och brådskande uppgifter i coronasmittans spår för Nordens gränsregionala informationstjänster. På kors och på tvärs. Hos Øresunddirekt i Malmö är det stängt för besökare. Innanför dörrarna är det full aktivitet.

TEMA

15.04.2020

TEXT: FAYME ALM, FOTO: ANNA PALMEHAG/NEWS ØRESUND

Vad i de nationellt fattade besluten kan beröra det gränsregionala? Att finna svaren tillhör det dagliga arbetet för Nordens tre gränsregionala informationstjänster – Grensetjänsten Norge-Sverige, Nordkalottens gränstjänst och Øresunddirekt, men sedan några veckor tillbaka har arbetet intensifierats i takt med de nordiska staternas försök att hindra spridningen av covid-19.

- Det handlar om att försöka gräva i nationella beslut. Ofta saknas något skrivet om det gränsregionala, så vi tolkar och söker svar på om vi gjort en korrekt tolkning, säger Sandra Forsén, verksamhetsansvarig för Øresunddirekt Sverige.

Informationscentrumet är placerat intill Malmös centralstation och samlar representanter från Skatteverket, Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, Region Skåne och Länsstyrelsen Skåne. På grund av smittrisen är lokalen när detta skrivs stängd för besökare, men dagligen svarar medarbetarna från de olika myndigheterna härifrån – per mejl och per telefon – på frågor som rör bosättning, arbete eller studier i Danmark samt på vad den nya situationen innebär för Øresundspendlarna. Dessutom medverkar de på olika sätt till att sätta fokus på aktuella problem.

- Med vår samlade expertis bidrog vi på Øresunddirekt med underlag till det brev som Skånes landshövding skickade till svenska socialförsäkringsministern och civilministern om konsekvenserna i ett första läge av coronapandemin, säger Sandra Forsén. Ett brev som Sydsvenskan fångade upp och skrev om.

Direkta konsekvenser

Det blev nämligen direkta konsekvenser för de bosatta i Sverige med arbete på andra sidan sundet när Danmark stängde sina gränser och flera danska arbetsgivare skickade hem sin personal. Liksom de bosatta i Danmark med arbete i Sverige när både barnomsorg och skola stängdes i hemlandet.

- För gränspendlarna hör mycket ihop med i vilket land man är socialförsäkrad. Normalt betalar man skatt i landet man arbetar i och blir socialförsäkrad där, men vad händer när man som nu är tvingad att jobba hemifrån, undrade flera av dem som kontaktade oss, säger Sandra Forsén.

Landshövdingens artikel fick ett nästan omedelbart gensvar. Den svenske socialförsäkringsministern Ardalan Shekarabi tillsatte tillsammans med Danmarks arbetsmarknadsminister Peter Hummelgaard en dansk-svensk expertgrupp. I en kommentar till Arbejdsliv i Norden skriver Shekarabi:

”De frågor som expertgruppen arbetar med rör gränsöverskridande socialförsäkringsfrågor. Tjänstemännen på Socialdepartementet för en regelbunden dialog med berörda parter, bland annat Försäkringskassan. Expertgruppen har

i uppdrag att löpande arbeta med frågor och problem som identifierats. Den mest aktuella frågan om tillämplig lagstiftning har redan retts ut då länderna (Danmark och Sverige) är överens om att regelverket inte per automatik innebär förändringar för de som bor i en medlemsstat och i vanliga fall utför sitt arbete i en annan medlemsstat.”

Ministrarnas beslut innebär i praktiken att ”socialförsäkringen för de som normalt är gränspendlare inte ska påverkas av restriktionerna som coronavirus/covid-19 medfört”, som Øresunddirekt formulerar det i ett pressmeddelande.

Pragmatiska beslut

- Försäkringskassan var snabb med att förstå, Udbetaling Danmark likaså. På båda ställena fattade man fort pragmatiska och kloka beslut för gränspendlare, säger Sandra Forsén.

I dessa dagar handlar hennes arbete i ännu större utsträckning än vanligt om att använda de redan etablerade nätverken både för att föra fler dialoger och för att, som hon säger, göra påtryckningar på olika ledder. Samt om att förmedla nya beslut och rekommendationer.

- Vi har täta kontakter med de andra gränsorganisationerna. Och så talar vi med olika departement där man inte alla gånger tänker på gränsregionerna. Likaså har vi daglig kontakt med Nordiska Ministerrådet och dess gränshinderråd. Det är ett ständigt kunskapsutbyte som resulterar i betydligt tätare uppdateringar på våra portaler på danska och på svenska, för privatpersoner och för verksamheter, som görs av Øresunddirekt Danmark.

Ett gammalt bekymmer som fått förnyad aktualitet i och med coronakrisen är den rådande EU-lagstiftningen.

- Den behöver uppdateras eftersom den inte är anpassad till dagens digitala arbetssätt och det blir särskilt märkbart i en situation som denna, säger Sandra Forsén.

Ser ljus på framtiden

Trots en intensiv arbetssituation ser hon ljus på framtiden när det kommer till betydelsen av en informationstjänst som Øresunddirekt.

- I en kris som denna blir våra insatser extra viktiga. Därför är vi mycket glada för att Greater Copenhagen i sin arbetsmarknadscharter skriver att de vill göra fler kampanjer för att öka kunskapen om vad vi erbjuder. Alla som gränspendlar eller funderar på att göra det, ska känna till oss.

Öresundssamarbetet skulle utvidgas - så kom coronakrisen

Miljarder kronor. Det beräknas förtjänsten för danska och svenska staten årligen bli med en fullt integrerad arbetsmarknad tvärs över Öresund. Nio utpekade insatsområden är identifierade och presenterade, klara att gå vidare med efter att coronakrisen planat ut.

TEMA

15.04.2020

TEXT: FAYME ALM, FOTO: BJÖRN LINDAHL

Det är en kris som orsakar lidanden och problem, men som också kan medföra en större förståelse för fördelarna med att Danmark och Sverige arbetar mer gemensamt och mindre var för sig kring arbetsmarknaden i denna dynamiska gränregion.

Redan innan invigningen av Øresundsbron den 1 juli 2000 florerade diverse visioner för Öresundsregionen. Därefter har besvikelserna duggat tätt bland visionärerna när takten i integrationen inte blivit den förväntade eller när idealbilderna aldrig har realiserats. Samtidigt har utbytet mellan Öst-danmark och södra Sverige ökat under de 20 år som gått. Och mer finns att hämta. Det visar den arbetsmarknadscharter som Greater Copenhagen publicerade endast några dagar

innan åtgärder för att hindra smittspridning av coronaviruset orsakade avsevärd begränsad fysisk rörlighet såväl i som mellan de båda länderna.

- Greater Copenhagen är ett politiskt samarbete vars fokus är att skapa tillväxt. Arbetsmarknadsdelen är därför mycket viktig och vi har en klar ambition om att utnyttja den stora potential som finns hos arbetskraften i denna metropolregion, säger Heino Knudsen, styrelseordförande för organisationen sedan januari i år.

Heino Knudsen, styrelseordförande i Greater Copenhagen.
Foto: Thea Wiborg/News Öresund.

I Greater Copenhagen-samarbetet ingår Region Sjælland och Region Hovedstaden i Danmark samt Region Skåne och Region Halland i Sverige. Tillsammans omfattar de fyra regionerna 85 kommuner och 4,3 miljoner invånare. Greater Copenhagen väljer att kalla sitt verksamhetsområde för en metropolregion.

För denna tvärgående organisation innebär en integrerad arbetsmarknad inte endast eliminering av barriärer och koordinering av kompetenser och andra resurser i en västlig-östlig riktning.

- Det är en styrka om arbetsmarknaden regleras inte bara på nationell nivå utan också mellan Halland och Skåne, mellan Sjælland och Köpenhamn för att kunna utnyttja den stora potential som arbetskraften här erbjuder, säger Heino Knudsen.

Dessutom, tillägger han, har metropolregionen en geografi som även attraherar arbetskraft och talanger utifrån.

Sammantaget är det alltså flera nivåer och faktorer som Greater Copenhagen utgått från när de till chartern tagit fram nio fokuspunkter (se faktaruta), som var och en är ett konkret förslag, understryker Heino Knudsen.

De nio utpekade insatserna i arbetsmarknadschartern är:

1. Bättre kunskap om tillgång och efterfrågan av kompetenser i Greater Copenhagen
2. Ökad koordinering av sysselsättningsinsatser
3. Ökad flexibilitet i Greater Copenhagen för högkvalificerade arbetstagare från tredjeländ.
4. Olika arbetsgivaravgifter i Danmark och i Sverige hämmar mobiliteten
5. Ekonomiska och tidsmässiga kostnader vid transport över Öresund
6. Samarbete om kompetensutveckling och vidareutbildning
7. Utbildningssystemets aktörer i Greater Copenhagen bör i högre grad samarbeta för att möta den framtida efterfrågan

på kompetens

8. Ömsesidigt erkännande av yrkeskvalifikationer i Danmark och Sverige

9. Ökad informationsnivå för verksamheter och arbetstagare samt gemensam digital legitimation.

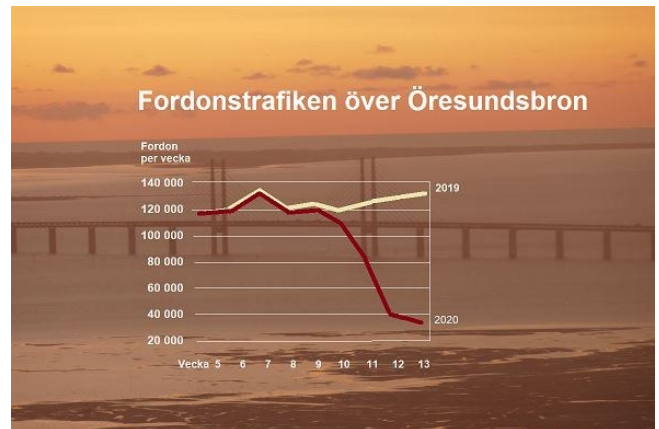
- Förslag 1 till 5 kan vi med politisk uppbackning snart sätta igång, medan förslag 6 till 9 kräver mer analys för att nå sina lösningar, säger han, och fortsätter:

- Greater Copenhagen är inte ensamma om att lösa detta. Det kräver både grundlig och tät dialog med nationella, regionala, kommunala församlingar och fortsatt samspel med arbetsmarknadens aktörer, som redan är involverade i arbetet med chartern.

Vinst på nästan 3 miljarder?

Om arbetsmarknaden i denna metropolorganisation blir integrerad skulle vinsten enligt Greater Copenhagen beräkningar årligen uppgå till mellan 1,5 och 2,9 miljarder danska kronor för dansk och svensk ekonomi.

- Uträkningen gäller vid full integration och under en längre tidshorisont. Det är angeläget att visa på den stora potentialen med rena siffror för att nå full insikt på alla politiska nivåer. Här finns många samhällskronor att tjäna vilket Öresundsbron är ett konkret exempel på, den blir snabbare betald än vad prognosen visade, säger Heino Knudsen.

Öresundsbron fyller 20 år i år. Den har betalat sig snabbare än vad man trodde, men fordonstrafiken de senaste veckorna har rasat på grund av åtgärder för att begränsa coronapandemin. Källa: Oresund.com

Liksom för många andra strategier världen över blir genomförandet av arbetsmarknadschartern försenat på grund av coronapandemin. Ordförande för Greater Copenhagen säger att det just nu är hälso- och sjukvården som står inför de största utmaningarna såväl i Danmark som i Sverige, men oroas i det långa perspektivet inte för att pandemin ska påverka en integrerad arbetsmarknad.

- Vi utformade vår charter under en högkonjunktur. Efter coronapandemin kommer arbetsmarknaden att se annorlun-

da ut. Då kommer vårt främsta fokus att ligga på att hjälpa verksamheterna och att motarbeta arbetslösheten. Tack vare vårt redan existerande samarbete med arbetsmarknadens parter kan vi snabbt inrätta vår insats efter den nya situationen och därefter fortsätta vårt arbete mot en fullt integrerad arbetsmarknad, säger Heino Knudsen.

Positiv trots allt

Även Johan Wessman ser positivt på Greater Copenhagens arbetsmarknadscharter trots den rådande situationen. Han är sedan 2014 vd för det dansk-svenska kunskapscentrumet Øresundsinstitutet, som drivs med finansiering av mer än 100 medlemmar från stat, regioner, kommuner och universitet samt från det privata näringslivet.

Johan Wessman är vd för det dansk-svenska kunskapscentrumet Øresundsinstitutet. Foto: Jenny Andersson/ News Øresund.

Johan Wessman tycker det är bra att Greater Copenhagen tagit initiativet till en fullt integrerad arbetsmarknad i regionen och anser att stora delar av förslagen är realiserbara. Dock kvarstår vilka åtgärder som ska beslutas på vilka nivåer, påpekar han.

- Mest verkställande makt ligger hos nordenministrarnas gränshinderråd, som har kontakt med ländernas parlament och regeringar och får oss att inse att det finns gränshinder och att de går att lösa. Nu finns det ett samlat engagemang bland politikerna som jag inte sett tidigare. De har insett att något måste göras och det är glädjande, säger han.

Liksom ordförande för Greater Copenhagen anser Johan Wessman att några av de förslag som chartern innehåller kan lösas inom en snar framtid. Som till exempel en översyn av kompetensbristerna i regionerna och en jobbsajt som listar lediga jobb både i Danmark och i Sverige.

- För den svenska arbetssökande ska det vara lika lätt att finna drömjobbet i Køge som i Landskrona och vice versa för dansken som söker ny anställning.

Här ser Øresundsinstitutets vd en öppning i en tätare kontakt och större samordning mellan Greater Copenhagen och de EU-finansierade cross-border-programmen som Interreg Øresund-Kattegat-Skagerrak genomför.

- Varken företag eller arbetskraft bryr sig om nationella regler eller kommunala projekt, de vill bara att saker och ting ska hända, säger han.

Däremot tror Johan Wessman att charterns punkt 2, om koordinering av sysselsättningsinsatser, och punkt 4, om olika arbetsgivaravgifter i Danmark och Sverige, kräver betydligt längre tid för att realiseras.

- De här frågorna styrs av nationella system. Vi måste ha med oss en vardagsrealism och inse att det kan vara svårt för en gränsregion att kräva att ett helt land ändrar på sig. Det finns inget illvilligt eller egoistiskt i detta från de båda staternas sida, men systemen finns och frågan är hur man öppnar upp existerande strukturer.

Bipolär bild av Øresundsregionen

Själv kallar Johan Wessman sig för en långsam optimist och beskriver bilden av Øresundsregionen som bipolär där både det goda och det dåliga överdrivs.

- Nyheter handlar ofta om avvikelser från det normala, till det bättre eller till det sämre. Det gör att bilden av Øresundsregionen ibland snarast blir summan av alla kriser och avvikelser. Min tes är mer grå, det handlar om vardagsjobben som görs och som redan gjorts, det har hänt mycket på båda sidor sedan flygbåtarna slutade gå. Får vi en stadig utveckling med en årlig ökning på 1 eller 1,5 procent under en tioårsperiod kan det ge ganska häftiga resultat.

Greater Copenhagens beräkning om miljardvinster för de båda nordiska länderna låter inte orimliga anser Johan Wessman, utbildad företagsekonom och med lång erfarenhet av ekonomijournalistik, även om han poängterar att sådana här kalkyleringar kräver helhetssyn och har betydande osäkerheter att hantera.

- När coronakrisen passerat finns ett större behov av att förstå fördelarna med att Danmark och Sverige arbetar mer gemensamt än var för sig. Får vi en effektiv arbetsmarknad i Øresundsregionen finns i det långa loppet miljardvinster att hämta, säger Johan Wessman.

Fri rörlighet offrades för att skydda Finlands befolkning

Rappa tag och hårda restriktioner kännetecknade de första finländska reaktionerna på coronapandemin. Som enda land i Norden stängdes ett helt landskap stängts av, inklusive huvudstadsregionen, från resten av Finland.

TEMA

15.04.2020

TEXT: BENGT ÖSTLING, FOTO: HEIKKI SAUKKOMAA/LEHTIKUVA

Den fria rörligheten och de nordiska gränsernas öppenhet har satts på prov under coronakrisen. För tillfället är Finlands gränser i princip stängda för all "onödig" trafik. Gränsen mot Nyland med hela huvudstadsregionen är avspärrad av polis och beväringar.

Finlands regering har uppmanat de få färjelinjer som ännu kör gods att inte sälja passagerarbiljetter från Sverige, Estland eller Tyskland. På flyget tillåts bara nödvändig och motiverad persontrafik, däribland finländare och andra som återvänder hem från utlandet.

Persontrafik på rutterna inom fartygstrafiken från Åland till Fastlandsfinland är fortfarande möjlig.

Den finländska försörjningsberedskapscentralen betalar ett miljonstöd för livsviktiga transporter till och från Sverige och Baltikum/Centraleuropa. Stöden ska garantera tillräcklig kapacitet för fortsatt trafik med totalt 7 fartyg. Den finländska Sjömansunionen har protesterat mot att också andra än fartyg med finländsk flagg får stödet. 2 500 finländska sjömän är tillåtna in på sommaren och de vill ha jobben tillbaka, påpekade sjömansfacket.

Stopp för svensk sjukvårdspersonal på Åland

Det självstyrda landskapet Åland fick strax före påsk beskedet att man inte längre kan ta emot arbetspendlande sjukvårdspersonal från Sverige.

Det krävs fjorton dagars karantän innan vårdpersonalen får arbeta på Åland - eftersom den kommer från utlandet. Ålänningarna har samma rätt till liv och hälsa som resten av Finland, sa justitieminister Anna-Maja Henriksson.

Det rör sig om ett tiotal läkare och 30 sjukvårdare, som inte nu kan åka på tillfälliga arbetspass i Mariehamn.

Finlands regering lovar att behövliga läkare i stället sänds från Fastlandsfinland till Åland. Det tillfredsställer inte Åland, som har nära kontakter med Sverige och har stort behov av svensktalande personal.

Omöjligt på Åland är önskvärt i Norrbotten

Ålänningarna är förbluffade över att de inte kan få ta emot svensk sjukvårdspersonal när det går bra andra vägen, i norr. Arbetspendlingen till Sverige är fortfarande möjlig.

På Nordkalotten förverkligas många av de nordiska idealen om en öppen gräns. Det finns ett brett samarbete, kompletterande näringsstruktur och arbetsmarknad på båda sidor om gränsen från Torneå/Haparanda norrut.

Men nu är gränsen mot Sverige och Norge stängd för "onödigt" trafik, t. ex. turism, shoppingresor och för norrmän som vill besöka sina fritidshus i finska Lappland.

Den finländska regeringen vill ytterligare minska rörligheten i pendlingsregionen vid gränsen. Men myndigheterna i Norrbotten vädjade till den finländska regeringen om att låta finländsk sjukvårdspersonal fortsätta jobba på den svenska sidan.

Nordiska utbytet kan fortsätta

Endast den mest nödvändiga arbetspendlingen är nu kvar. Arbetstagaren ska visa intyg av arbetsgivaren över att arbetet är nödvändigt. Finlands regering skulle helst se att de finländska sjukvårdsanställda tills vidare stannar på arbetssorten helt och hållet.

Åtminstone borde de vårdanställda röra sig enbart mellan hemmet i Finland och arbetet i Sverige, som om de var i karantän. Det har man lovat ordna på de svenska sjukhus som är beroende av den finländska arbetskraften.

Försörjningsberedskapen i Sverige kräver alltså pendlingstrafik i viss mån, åt båda hållen. Men 95% av trafiken vid gränserna sägs redan vara borta.

Det finns en diskussion i Finland om att gränsen i nordväst borde stängas helt. Vid en presskonferens sa inrikesminister Maria Ohisalo från de Gröna att man inte vill lämna Sverige i sticket. Den finländska vårdpersonalen behövs där. Som motprestation har Finland utlovats intensivvårdsplatser vid de svenska sjukhusen i norr.

Justitieminister Anna-Maja Henriksson (Svenska Folkpartiet) har också betonat behovet av ett fungerande nordiskt samarbete. Finland har lyssnat till den svenska regeringens

vädjan. Det finns ingen orsak att försämra det goda nordiska grannsamarbete som finns, sa minister Henriksson.

Men Finland följer noga hur sjukdomsläget utvecklas. Antalet sjukdomsfall har ökat på den finländska sidan av gränsen och regeringen är beredd att ytterligare begränsa gränstrafiken om det behövs.

Svåraste inskränkningen: Interna gränskontroller

Huvudstadsregionen och hela den sydliga finländska kusten har varit avstängd från resten av Finland sedan den 28 mars. Syftet med stängningen är att hindra coronaviruset från att sprida sig.

Till och med två tredjedelar av de finländska sjukdomsfallen finns i Helsingfors och Nyland.

Det vill man skydda resten av Finland från.

Endast personer med betydande skäl har tillåtits korsa gränsen. Poliser och beväringar har bevakat över ett fyrtiotal gränsövergångar. På förhand räknade man med att operationen kunde binda upp till 700 poliser. Pensionerade poliser har rekryterats, och arbetspassen kan bli upp till 16 timmar, enligt polisens fackorganisation.

Rätt många finländare har ansetts ha tillräckliga skäl för att överskrida gränsen. Under vardagarna före påsk kunde mer än 40 000 fordon åka in och ut ur Nyland per dygn. Det handlar om nödvändig arbetspendling, officiella uppdrag, sjukvårdsbesök med mera.

Syftet med stängningen var att hindra den allvarliga coronasmittan från att spridas. Upprättandet av denna interna gräns som förhindrar fri rörlighet i Finland har ansetts vara den största och allvarligaste inskränkningen av medborgerliga rättigheter i Finland under pandemin.

Lagen tidsbegränsad

Den beredskapslag som har tagits i bruk i tillägg till smittskyddslagen tillåter knappt så kraftiga åtgärder. Lagen tillät ingen lång stängning, efter tre veckor stängning måste regeringen komma med nya ytterst vägande skäl till en förlängning.

Statsminister Sanna Marin (Socialdemokraterna) lovade före påsk att regeringen inte förbereder någon förlängning av gränsstängningen mellan Nyland och resten av Finland. Det löftet verkar ha förstärkts.

Det har överraskat. På centerhåll sa riksdagens talman Matti Vanhanen att det krävs ytterst starka vetenskapliga skäl och analyser när man tar ställning till en eventuell fortsättning.

Om Nyland fortsättningsvis har avsevärt fler coronafall än resten av Finland kunde det tänkas finnas skäl att förlänga isoleringen med tre veckor till.

SATS är stängt i Norge, men inte i Sverige.

Arbetslösheten ökar i Norden på grund av coronakrisen

Arbetslösheten har ökat kraftigt i Norden efter att coronaviruset slog till. Men sättet att hantera situationen skiljer sig mellan länderna. Det beror på de olika arbetslivsmodellerna, vilka åtgärder myndigheterna inför och hur arbetsmarknaderna ser ut.

NYHET

15.04.2020

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

För den som vill följa vad som sker på arbetsmarknaderna i Norden har Nordiska ministerrådet lagt ut en länksamling som du finner här: *Länksamling till arbetsmarknadsläget*.

Det är emellertid knepigt att jämföra arbetslöshetsstatistiken mellan länderna i nuläget eftersom åtgärderna är så olika. Nya former av stöd, som i Danmark, införs som innebär att staten tar en stor andel av lönekostnaderna om arbetsgivaren låter bli att permittera anställda.

I diagrammet under har vi samma årsgenomsnitt för AKU-ledigheten i alla de nordiska länderna för åren 2015 – 2019.

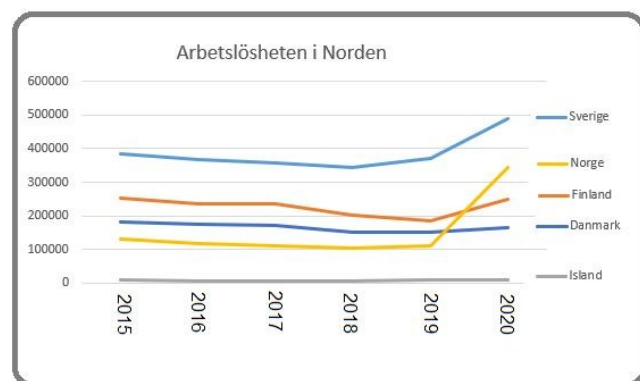
Arbetskraftsundersökningarna (AKU) beskriver utvecklingen på arbetsmarknaden för ländernas respektive befolkning i åldern 15–74 år.

För arbetslösheten i dagsläget är det svårare eftersom det olika länderna valt olika strategi. Tar man det som registreras som arbetslöshet enligt vad som rapporteras på traditionellt sätt har den ökat med:

- Danmark: 31 763 fler arbetslösa 8 – 26 mars, jämfört med samma period året innan.

- Finland: 17 600 fler arbetslösa och permitterade, fram till 29 mars.
- Island: arbetslösheten har ökat från 7 400 till 10 200.
- Norge: 270 000 fler personer har blivit arbetslösa de senaste par veckorna.
- Sverige: Antalet arbetslösa ökade med 57 000 i februari.

Med dessa siffror ser det ut så här i ett diagram:

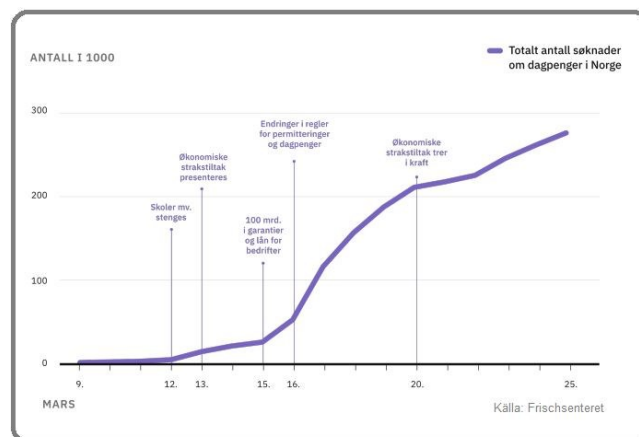
Diagrammet visar de officiella tal som kommit fram om arbetslösheten i 2020 hittills.

Den mest dramatiska utvecklingen för arbetslösheten är det i Norge. Där har myndigheterna stängt stora delar av handelsnäringslivet, kontaktnära tjänster som inte är samhällskritiska som frisörer och kosmetologer. I vissa städer som Oslo, har också all servering av alkohol förbjudits.

Frischsenteret har tillsammans med forskare från NAV och SSB gjort en registerstudie i rekordfart över det som skett. På 72 timmar kopplades information från databaser över befolkningen tillsammans med uppgifter från välfärdsmyndigheten NAV.

Utvecklingen sköt fart efter att regeringen ändrade reglerna för att ansöka om arbetslöshetsersättning, så kallade dagpengar.

Regeringens ändringar innebär bland annat att 100 procent av lönen betalas ut från dag 3 till dag 20. Arbetsgivarperioden, då arbetsgivarna står för hela kostnaden, minskades från 15 till 2 dagar.

På två veckor ökade arbetslösheten från 2,3 till 10,4 procent, när 260 000 personer ansökte om stöd. Butiksmedarbetare var den grupp med högst antal nya arbetslösa, ungefär 18 000 kvinnor och 7 500 män. Servitörer, frisörer, kockar, lokalvårdare, receptionister och chaufförer var andra stora grupper. Frisörer och kosmetologer är de yrken som har den högsta andelen arbetslösa, 60 procent.

Trepartsavtal i Danmark

I Danmark har regeringen varit minst lika sträng i de begränsningar som lagts på näringslivet. Men där har bara arbetslösheten ökat med knappt 32 000 personer. Förklaringen är att det snabbt förhandlades fram ett trepartsavtal som innebär att staten betalar 75 procent av lönen för de som har jobb som hotas. Arbetsgivarna betalar 25 procent av lönen, medan den anställda bidrar med att fem semesterdagar försvinner i år.

På danska kallas detta för en "midlertidig lønkompenationssordning for fyringstruede medarbejdere", det vill säga en tillfällig åtgärd för permitteringshotade medarbetare.

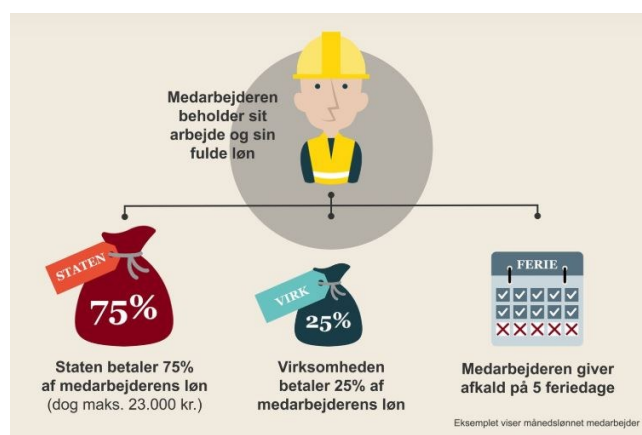

Illustration från det danska finansdepartementets information om trepartsavtalet.

Avtalet gäller från den 9 mars till den 9 juni i år. Den omfattar alla företag och verksamheter som riskerar att avskeda 30 procent av sina anställda, eller om mer än 50 anställda

riskerar att avskedas. En övre gräns har satts på 30 000 danska kronor per anställd i privata verksamheter. Företagen som tar emot kompensationen måste avstå från att permittera anställda.

Än så länge är det för tidigt hur många danskar som är ”tre-fjärdedels” arbetslösa. Men enbart den första veckan ansökte 10 000 företag om att få stöd. Avtalet håller de officiella arbetslöshetstalen på en lägre nivå än i Norge.

I alla de nordiska länderna har regeringarna fått igenom stora stödpaket till utsatta näringar. Eftersom Sverige har valt en mer frivillig linje i sina åtgärder för att bromsa coronasmittan, har konsekvenserna för näringslivet blivit mindre. Men ser man på antal personer som varslats har antalet ökat med 36 800 till och med den 29 mars.

Förhandlingar innan permittering

I Finland måste arbetsgivare som vill permittera anställda först inleda samarbetsförhandlingar med facket. Enligt Arbets- och näringslivsministeriet är det mer än 300 000 människor som hittills berörts av samarbetsförhandlingar. Arbetslösheten förväntas därför öka kraftigt. Den 4 april stängs också alla restauranger i Finland.

Den näring som drabbats hårdast globalt är turismen. Gränserna har stängts för alla former av resor som inte är strängt nödvändiga. Det fick omedelbart konsekvenser för de nordiska flygbolagen – SAS, Norwegian och Finnair. Även flygplatserna drabbas. Huvudflygplatsen i de olika länderna hör till de allra största arbetsplatserna. På Kastrup utanför Köpenhamn arbetar 22 100 personer i vanliga fall i tusen olika företag.

Turismen viktigast i Island

Island är det land där turismen har betytt mest för. 2018 rapporterade OECD att turismen gått om fisket som den viktigaste näringen. Som mest stod turismen för åtta procent av bruttonationalprodukten (bnp) och 14 procent av arbetskraften arbetade med turism. Nedgången började emellertid redan innan corona-epidemin, när lågprisflygbolaget Wow gick konkurs i början av 2019. Det hade fraktat en stor andel av turisterna som kom till Island.

I de övriga nordiska länderna står turismen för knappt två till drygt tre procent av bnp. Efter att coronaepidemin bröt ut har turismen till Island i princip upphört.

Den isländska regeringen har i sitt stödpaket bland annat lovat att staten tar kostnaden för de som tvingas arbeta deltid, så att de ska få 75 procent av den ordinarie lönen.

Henning Jørgensen ser håb i krisen på Nordens arbejdsmarkeder

Corona-virus skaber krise for nordiske virksomheder og medarbejdere men også håb om et mere socialt og grønt arbejdsmarked og samfund. Det mener Henning Jørgensen, professor i arbejdsmarkedspolitik og medforfatter til en ny bog.

TEMA

15.04.2020

TEKST: MARIE PREISLER, FOTO: HENNING BAGGER/RITZAU SCANPIX

”Et håbefuldt wake-up call”. Sådan betegnes coronas betydning for de nordiske arbejdsmarkeder af en af Danmarks førende arbejdsmarkedsforskere, Henning Jørgensen. Han er professor på Aalborg Universitet og medforfatter til en ny bog om de seneste 25 års dansk arbejdsmarkedspolitik.

I bogen forudser Henning Jørgensen og to forskerkolleger, at det vil koste dansk erhvervsliv dyrt og skabe større ulighed, hvis ikke der sker hurtige ændringer af arbejdsmarkedspolitikken. Den nuværende indsats for at få danskere i arbejde – beskæftigelsesindsatsen – er ifølge Henning Jørgensen ”reaktiv” med fokus på de arbejdsløse som problemet. Ifølge bogen kan dyb og langvarig krise på arbejdsmarkedet kun forebygges med en arbejdsmarkedspolitik,

der er langt mere ”proaktiv”, hvor stat og arbejdsmarkedets parter samarbejder om en mere social og grøn vision for samfundet.

Håbefuldt ny forståelse

Bogen er skrevet lige før corona-krisen, og selvom corona kan udløse massearbejdsledighed og økonomisk recession, giver krisen Henning Jørgensen et endnu større håb om, at der vil ske store forandringer til det bedre på de nordiske arbejdsmarkeder de kommende år:

- Vi ser i corona-krisen en markant større forståelse af, at vi skal hjælpe hinanden og er fælles om at få samfundet til at hænge sammen. Det ses især på arbejdsmarkedet, hvor vi

kun ved at hjælpe hinanden kan komme ud af den her krise. Der tegner sig en ny forståelse, og det er håbefuldt midt i denne svære situation, siger Henning Jørgensen.

Han peger på, at regering og arbejdsmarkedets parter i de nordiske lande under corona-krisen demonstrerer evne til fællesskab om at gennemføre hurtige, vidtgående og solidariske ændringer. At det er muligt skyldes et nøje afstemt samarbejde mellem parterne, som bygger på den nordiske tradition for brede løsninger og samarbejde – den nordiske model eller flexicurity-modellen. Hjulpet af corona-krisen er den nordiske velfærdsmodellen og den nordiske velfærdsstat ved at få en renæssance, vurderer professoren:

- Der er ved at ske noget afgørende nyt. Velfærdsstaten og den nordiske model viser her i krisen for alvor deres styrke, og de nordiske befolkninger demonstrer her i coronakrisen, at de bakker op om løsninger, hvor vi alle sammen tager mere vare på hinanden. Det er meget håbefuldt.

Han håber og tror, at krisen vil føre det positive med sig, at der opstår forståelse for, at massearbejdsløshed kun kan undgås ved samarbejde om at skabe et mere socialt retfærdigt og grønnere samfund med større hensyntagen til klima og stort fokus på opkvalificering af arbejdsløse.

Gammel og effektiv opskrift

Hans senest bog tager afsæt i 1970'erne og 1980'ernes Danmark, hvor der var økonomisk krise og høj arbejdsløshed. Den effektive løsning var dengang en meget aktiv arbejdsmarkedspolitik med massive offentlige investeringer i efteruddannelse af arbejdsløse op gennem 1990erne. Det skete med stærk inspiration fra den svenske arbejdspolitik i 1950erne, det svenske begreb "vingernes tryghed" og den svenske Rehn-Meidner-model.

Den svenske model bygger på både skub og træk i forhold til arbejdsmarkedet, så der kommer trafik mellem beskæftigelse og ledighed. Det princip kan stadig bruges. Både udbud og efterspørgsel må med i politikken, forklarer Henning Jørgensen.

I 1990erne og frem til 2005 førte Danmark en meget aktiv arbejdsmarkedspolitik, som betød at Danmark i 2007 opnåede fuld beskæftigelse. Den opskrift kan og bør nu gentages, mener han:

Der er brug for at sætte fuld blus under de offentlige investeringer i efteruddannelse af arbejdsløse for at sikre fremtiden for virksomhederne og de mange lønmodtagere, som mister deres job på grund af coronakrisen.

Henning Jørgensen er fortalende for en langt mere aktiv brug af uddannelsespolitik, erhvervs politik, finanspolitik og arbejdsmarkedspolitik som styringsinstrumenter, som det skete i 1990erne og frem til 2005 men i en ny kombination, der passer til nutidige forhold. Samtidig vil der være brug for et nyt syn på, hvad der er målet med politikken, mener han:

- I 00'erne ophørte uddannelse med at være i fokus i den danske arbejdsmarkedspolitik, i stedet har det handlet om at få ledige i job. Men hvis lønmodtagere skal kunne klare sig på arbejdsmarkedet i 50 år, er det afgørende, at de løbende opkvalificeres – og det gælder ikke mindst nu og på den anden side af corona-krisen. Virksomhederne får samtidig sikret den vigtigste konkurrenceparameter fremover: kvalificeret og motiveret arbejdskraft.

Nye megatrends

Tidligere løsninger kan dog ikke kopieres helt. Arbejdsmarkedet er et andet, fastslår Henning Jørgen. I hans bog udpeges en række aktuelle megatrends, som vil påvirke arbejdsmarkedet og krav til lønmodtagernes kompetencer:

- Ny teknologi, fx digitale løsninger
- Flere såkaldte platformsarbejdere uden samme rettigheder som ansatte på overenskomster.
- Flere migrantarbejdere
- Klimaforandringer, der stiller helt nye krav til skal kunne for at sikre sig en plads på arbejdsmarkedet.

For Henning Jørgensen er der ikke tvivl om, at Nordens stærke position inden for digitalisering er en styrke – også aktuelt i håndteringen af corona-krisen. Men uden løbende opkvalificering af arbejdsstyrken i brug af digitale løsninger, kan styrkepositionen hurtigt sættes over styr, advarer han.

Alla på Nordens hus arbetar hemma

När coronapandemin blev ett faktum rådde det först tvekan på Nordens hus i Köpenhamn – skulle personalen skickas hem eller inte? Efter danska statsministerns besked arbetar samtliga 130 medarbetare sedan den 11 mars hemifrån. En av dem är Anna Rosenberg som bor i Malmö.

TEMA

15.04.2020

TEXT: FAYME ALM, FOTO: BJÖRN LINDAHL, PRIVAT

- Jag arbetar som kommunikationsrådgivare på Nordiska Ministerrådet med ansvar för politikområden som arbetsmarknad, jämställdhet och jordbruk och försöker ge synlighet åt det nordiska samarbetet inom dessa områden. Berättar nordiska historier genom att skriva texter, göra filmer och genomföra kampanjer i sociala medier, säger Anna Rosenberg.

När Arbeidsliv i Norden får ett telefonsamtal med henne har hon jobbat hemifrån i knappt tre veckor och tycker att det går ganska bra, mycket tack vare att hon i motsats till sina danska kollegor kan lämna barnen på skolan. - Det gör att jag behåller min normala rytm med att lämna och hämta barnen, det gynnar strukturen och hemarbetet. Samtidigt kan jag ducka från en del, även om jag såklart har många digitala möten, säger Anna Rosenberg.

Anna Rosenbergs öresundspendlarliv började 2015, samma år som Sverige införde passkontroller för resanden som kom från Danmark. Från november i fjor har Danmark periodiska passkontroller för resanden som vill in i landet.

- Passkontrollerna går stick i stäv med den fria rörligheten som vi länge haft i Norden och försenar resan över sundet. När länderna nu stänger sina gränser sätts det internationella samarbetets dilemma i blytbelysning. Gäller samarbetet både i nöd och i lust? Vi verkar bli sämre på att samarbeta i en allvarlig kris som en pandemi. Det borde vara tvärsom, säger Anna Rosenberg.

Tvärnit för Nordjobb när mobilitet blev ett skällsord

I 35 år har Nordjobb förmedlat jobb till 25 000 nordiska ungdomar som velat prova att arbeta i ett annat nordiskt land. I år ställs nästan alla jobb in på grund av coronakrisen.

TEMA

15.04.2020

TEXT: GUNHILD WALLIN

- Nordjobb befinner sig i ett tillfälligt undantagstillstånd, säger Fredrik Jakobsen, programchef på Nordjobb.

Fredrik Jakobsen beskriver hur arbetet med Nordjobb förändrades oväntat och plötsligt. Dagen innan Danmark stängde sina gränser deltog han i en konferens kring regionalt nordiskt samarbete. Den hölls på Nordens hus i Köpenhamn och var, som ofta vid nordiska konferenser, fylld av entusiastiska tillrop över det nordiska samarbetet. Det var den 12 mars och sedan dess har han och hans kolleger i praktiken arbetat hemma och haft digitala konferenser.

- Konferensen hade höga ambitioner för mer samarbete inom de nordiska regionerna. Jag gick hem och sedan dess har det varit svårt att bedriva nordiskt samarbete, säger Fredrik Jakobsen på telefon från sitt hem på svenska sidan av Öresund.

Mobilitet har blivit ett skällsord

Genom Nordjobb kan nordiska ungdomar söka sommarjobb i andra nordiska länder och lära känna ett grannland, träffa andra nordiska ungdomar och ta del av värdlandets kultur och språk. Den som får jobb genom Nordjobb får hjälp med arbetsplats och bostad, men också praktiska saker som personnummer, skattekort och bankkonto. Genom Nordjobb blir de unga medvetna om möjligheten att jobba och studera i vilket som helst av de nordiska länderna.

- Nordjobbs själva idé bygger på mobilitet över de nordiska gränserna. Nu har mobilitet blivit ett skällsord. Allt har vänts upp och ned, konstaterar Fredrik Jakobsen.

Fredrik Jakobsen pendlar normalt till Köpenhamn och det dagliga arbetet på Nordjobb, där han varit sedan 2006. Första gången han kom i kontakt med Nordjobb var som sommarjobbare i Skagen 1997.

Tillbaka där det hela började för Fredrik Jakobsen, på en fiskfabrik i Skagen. Här för att hitta fler jobb för nordiska ungdomar - innan coronaepidemin slog till. Foto: Privat

- För mig personligen har det betytt allt. Efter lumpen fyllde jag i en ansökan till Nordjobb och fick jobb med fiskrensning i Danmark. Allt jag sedan gjort börjar där. Jag jobbar med det, har fått nordiska vänner och har fått förståelse över gränserna. Jag ser Norden som en region och det hjälper mig att applicera samma tanke på EU, men också andra regioner, säger Fredrik Jakobsen.

Nordjobb startade 1985 och har sedan dess 1985 förmedlat sammanlagt 25 000 jobb till ungdomar som har velat prova på den fria arbetsmarknad i Norden som funnits i snart 70 år. Varje år förmedlas ungefär 750 jobb i alla de nordiska länderna och de självstyrande områdena Grönland, Färöarna och Åland. När coronakrisen var ett faktum, så var de flesta jobben inför sommaren planerade och klara.

- Vi har påverkats av kriser förr, som till exempel finanskrisen, men då kunde vi ändå fortsätta vår verksamhet i stort sett som vanligt. Det kan vi inte nu. Inget av det vi brukar göra fungerar längre och jag som arbetar strategiskt ser hur villkoren ändras hela tiden. Det här är den största förändringen sedan Nordjobb startade 1985, säger Fredrik Jakobsen.

Mindre nordisk effekt

Nordjobb drivs av Föreningarna Nordens förbund i samarbete med Nordiska Rådet och Nordiska Ministerrådet. När nu gränser stängts, det råder reseförbud eller medborgarna avråds från att resa finns ingen möjlighet att bedriva Nordjobbs verksamhet som vanligt. Därför har Nordiska Ministerrådets ämbetsmannakommitté för arbetsliv, EK-A, beslutat att Nordjobb under sommaren kommer att matcha arbetssökande ungdomar med lediga jobb inom respektive land.

- Mandatet blir bredare, mer av vanlig arbetsförmedling. Vi är vana att samarbeta med de nationella arbetsförmedlingarna, men i vanliga fall hjälper vi ju de arbetssökanden med så mycket mer. I sommar blir det mindre nordisk effekt och det är ju annars vår morot i arbetet, förklarar Fredrik Jakobsen och tillägger:

- Men vi har fortfarande inte dragit ett streck över sommaren utan satsar där det finns öppningar för att göra så mycket vi kan för nordisk mobilitet, till exempel förmedla jobb för finska ungdomar till Åland. Men vi kommer långt från de matchningar vi haft innan corona-smittan.

Läs om tidigare års nordjobbare och om hur det hela startade i vårt temanummer om Nordjobb.

Hans intryck är att Norge kan komma att öppna för att tillåta arbetssökanden från andra nordiska länder där det saknas arbetskraft, till exempel inom vård, service och gröna näringar. Men om det fortfarande då finns olika former av karantänsbestämmelser behövs särskilda tillstånd. Likaså behöver Stockholm arbetskraft inom vård- och omsorg. Sverige är fortfarande helt öppet, men just nu är det svårt att ta sig mellan länderna, vilket försvårar förmedling av Nordjobb.

Fredrik Jakobsens förhoppning är att den här våren och sommaren är ett undantag i Nordjobbs arbete och att de snabbt kan komma på fötter när gränser öppnas och karantänsbestämmelser rivs upp. Många av de nordiska länderna spår också en kommande hög arbetslöshet.

- Många ungdomar kommer då förmodligen vara sugna på att jobba i ett annat nordiskt land. Där kan Nordjobb spela en viktig roll, säger han.

Samtidigt kan han inte låta bli att reflektera över vad konsekvenserna av det som sker i kölvattnet på corona-smittan får för effekter på längre sikt.

- Jag hoppas det vi lever i nu är en tillfällig situation, men kan samtidigt inte låta bli att tänka: Hur påverkas budgeten? Och hur påverkas det nordiska samarbetet och inte minst den fria rörligheten? Det är tråkigt när allt som byggts upp under många år går åt fel håll, till exempel gränskontrollerna i Öresund. Vi uppmuntrar till mer samarbete, att de nordiska ministrarna pratar ihop sig innan de stänger gränser, säger Fredrik Jakobsen.

Oavsett vad som sker framöver har den senaste månaden gett honom många tankar om det nordiska samarbetet.

- Professionellt har det förvånat mig hur snabbt så mycket arbete raderas, men också hur funktionella samhällen snabbt sätts på undantag. Som person är jag också förvånad över att länderna gör så olika bedömningar av läget och att för-

valtningskulturerna i Norden ser så olika ut, säger Fredrik Jakobsen.

Nordiske studenter i Europa offer for fysiske landegrenser

En hel generasjon nordiske studenter har vokst opp med et grenseløst Europa. Tusenvis studerer i andre europeiske land enn sitt eget. I mars dro de fleste hjem da gamle grensemurer begynte å bli gjenreist på grunn av koronaviruset.

TEMA

15.04.2020

TEKST: LARS BEVANGER, FOTO: PRIVAT/THEA HØYER

Den 28. februar 2020 møtte Sveriges ambassadør til Storbritannia Torbjörn Sohlström nordiske studenter i Londons City Hall.

– Noen [av dere] har vært oppriktig bekymret, noen av dere har opplevd prosessen som svært frustrerende og vanskelig å forstå, sa Sohlström.

Han snakket om hva slags nye grenser Brexit kunne lede til, og om studentenes fremtidige status i Storbritannia –

spørsmål som til da hadde både engasjert og bekymret mange utenlandske borgere i landet.

Lite visste ambassadøren, eller noen av de som var samlet i byens rådhus, at bare noen få uker senere ville grensene mellom Storbritannia og de nordiske landene være mer eller mindre stengte. De fleste studentene ville ha returnert til sine respektive hjemland, usikre på om når de ville kunne komme tilbake.

Internasjonal karriere på vent?

Johannes Kvisselien fra Oslo flyttet til London høsten 2019 for å starte bachelor-programmet International Social and Political studies ved University College i London (UCL).

– Jeg reiste hjem 15. mars. Det var da Norge var i ferd med å stenge grensene, og familien begynte å bli bekymret, forteller han.

For Kvisselien, som ser for seg en internasjonal embedsmannskarriere, har stengte grenser kastet kjepper i hjulene.

– Jeg kunne ikke finne den graden her hjemme som jeg nå studerer i London, så det er klart at det er gull verdt å kunne komme seg ut og finne de miljøene jeg ønsker å sette meg inn i. Jeg får også et internasjonalt nettverk som det ikke er mulig å skaffe seg i Norge.

Kvisselien kan fortsatt følge studiene gjennom nettundervisningen som UCL nå tilbyr alle, men han savner fellesskapet og den direkte kontakten med universitetsprofessorene. Han håper å kunne returnere til høsten, men tar ingenting for gitt.

– Vi vet jo ikke når dette kommer til å ende, så jeg har også søkt på norske universiteter i tilfelle jeg blir nødt til å fortsette utdannelsen her, forteller han.

En frihetsberøvelse

Marie Solgard fra Eidsøra nær Molde i Norge studerer for å bli lektor i engelsk og historie, og var i ferd med å skrive sin bacheloroppgave ved universitetet i York.

– 11. mars holdt jeg fortsatt på å planlegge turer jeg ønsket å ta rundt om i Storbritannia. Jeg skulle for eksempel til Edinburgh, men dagen etter satt jeg og bestilte billett hjem. Jeg fikk råd fra familie om å komme meg hjem, fordi grensene kom til å stenge raskt, forteller Solgard.

Hun beskriver opplevelsen som en slags frihetsberøvelse. Solgard var tilknyttet Det norske studiesenteret i Storbritannia ved universitetet i York, som hvert år har mottatt rundt 1100 norske engelsk-studenter siden det ble etablert i 1982.

– Dette har vært en veldig merkelig situasjon å være i for et senter som er bygget for å ta imot norske studenter og baserer hele sitt eksistensgrunnlag på det, sier Erik Tønning, studiesenterets leder.

– Vi har fått mange støtteerklæringer fra institusjoner i Norge, og løfter om at studenter skal komme også etter dette. Det er veldig oppløftende å høre, sier han. Solgard og de andre studentene på hennes kurs får nå nettundervisning.

Høyere enn EUs gjennomsnitt

Det finnes ingen nøyaktig statistikk over hvor mange nordiske studenter som reiser ut i Europa for å studere. Ifølge rapporten «Nordic Students Abroad», publisert av den finske velferdsforvaltningen KELA i 2010, fantes det da flere enn 50.000 studenter fra nordiske land ved utenlandske universiteter.

Antallet varierer mye mellom de ulike nordiske landene, men alle har høyere andeler utenlandsstudenter enn gjennomsnittet for EU, som ligger på rundt fire prosent.

Rapportens forfattere, Miia Saarikallio-Torp og Jannecke Wiers-Jenssen, tror dette kommer av at de nordiske landene er relativt små og har en perifer posisjon i Europa både språklig og geografisk. Derfor er det større etterspørsel etter folk med internasjonal erfaring, språkbeherskelse og forståelse for andre kulturer.

– Jeg har fortsatt til gode å møte en person som sier at de angret på at de dro for å studere i utlandet. De sier de har fått et utvidet nettverk med venner fra hele verden, de har lært seg et nytt språk, de har tilegnet seg ny kunnskap og fått evnen til å se sin egen bakgrunn i en mer internasjonal sammenheng, sier Hanna Flood.

President i ANSA Hanna Flood. Foto: Thea Høyer

Hun er president i ANSA – Association of Norwegian Students Abroad (Samskipnaden for norske studenter i utlandet), som siden 1956 har jobbet for å ivareta disse studentenes interesser.

Flood studerte selv i Storbritannia og Tyskland, og forteller at hun opplevde å bli enda mer glad i Norge etter at hun studerte i utlandet.

– Jeg så virkelig hvor heldig jeg er som har det norske systemet i ryggen. For meg og min generasjon som har vokst opp med at det er helt fri mobilitet, i alle fall innad i Schengen, er dagens situasjon ganske rar å oppleve. Det er ikke akkurat hverdagskost når utenriksdepartementet utsteder reiseraåd og fraråder reiser til alle land, sier Flood.

20 prosent utenlandsstudenter

Storbritannia er det landet de fleste utenlandsstudenter søker seg til. Tall fra det britiske underhuset viser at 20 prosent av alle studenter i landet kom fra andre land, og nesten halvparten av disse var fra andre EU- og EØS-land.

Ifølge interesseorganisasjonen for britiske universiteter, University UK, bidro internasjonale studenter rundt 29 milliarder euro til den britiske økonomien mellom 2014 og 2015. Stengte grenser er med andre ord ikke noe universitetene kan leve med heller.

Flere britiske universiteter tar derfor grep for å både tilby eksisterende studenter undervisning, og for å gjøre det enklere for fremtidige utenlandsstudenter å planlegge for høsten.

– I løpet av en uke flyttet vi over på det vi kaller virtual classrooms. Det betyr at vi kan fortsette med interaktive timer hvor studenter kan diskutere med sin professor, ha gruppearbeid, prosjekter og presentasjoner, forteller Anni Ritzler, rådgiver for nordiske studenter ved Hult International Business School i London.

For nordiske og andre internasjonale studenter som vurderer å starte ved Hult til høsten, har universitetet planlagt en rekke tiltak for å gjøre valget enklere.

De har blant annet lempet på enkelte dokumentasjonskrav, gjort et søknadsdepositum refunderbart samt forberedt seg på å kunne tilby mer undervisning virtuelt i tilfelle fortsatt stengte grenser betyr at nye studenter ikke kan være fysisk tilstede ved det nye studieårets oppstart.

Forsiktig optimistisk

Siden grensene begynte å stenge har de ansatte i ANSA vært uvanlig travelt opptatt med å gi råd til norske studenter over hele verden. Hanna Flood forteller at en plutselig fallende norsk krone også har gjort studiehverdagen for mange ekstra utfordrende.

Pressemelding

Dato: 14. mars 2020

Fraråder reiser som ikke er strengt nødvendige til alle land

Utenriksdepartementet fraråder reiser som ikke er strengt nødvendige til alle land. Årsaken er økningen i utbredelse av koronaviruset internasjonalt og den uforutsigbare og vanskelige situasjonen for mange reisende. Reiserådet gjelder i første omgang til 14. april.

- Vi står i en alvorlig og stadig mer uforutsigbar situasjon. Vår prioritet er å ivareta liv og helse. Det krever ekstraordinære grep. Situasjonen endrer seg raskt i mange land og derfor fraråder vi reiser som ikke er strengt nødvendige til alle land, sier statsminister Erna Solberg.

Det er økende smittetall for koronaviruset i mange land og situasjonen i land som opplever større utbrudd av viruset endrer seg fort og er uforutsigbar.

Et reiseråd som det Norges utenriksdepartement sendte ut 14. mars 2020 har aldri vært utstedt før.

– Siden man får studiestøtten utbetalt i norske kroner, har dette vært vanskelig for mange. De har fått husleien sin økt ganske drastisk, sier hun.

For norske studenter i Storbritannia som søkte studiestøtte i fjor, kostet ett britisk pund litt over 10 norske kroner. I dag koster ett pund rundt 13 kroner.

Fortsatt vet ingen når smitteverntiltak som stengte grenser kan fjernes, og ulike land befinner seg fremdeles i ulike faser av pandemien. Frister for å søke på universiteter både hjemme og ute er rett rundt hjørnet. Hanna Flood hos ANSA er forsiktig optimistisk.

– Vi håper jo at både og helse- og smittevern hensyn tillater utveksling når høsten kommer, om ikke i hele verden så til enkelte regioner. Episenteret for smitten endrer seg jo, og WHO har sagt at det kan for eksempel se ut til at USA kan bli det neste. Det gjelder å ha litt is i magen, følge med på situasjonen og se muligheter og ikke bare utfordringer, sier Flood.

Brev till EU visar på spricka i Europafacket

Det är med beklagande vi måste informera kommissionen om att Europeiska fackliga samorganisationens (EFS) svar på samrådet om europeiska minimilöner inte är representativt för oss. Det skriver tio fackliga centralorganisationer i Danmark, Island, Norge och Sverige i ett brev som blottar en historisk spricka i Europafacket.

NYHET

15.04.2020

TEXT: KERSTIN AHLBERG

Brevet riktar sig till Europeiska kommissionens ordförande Ursula von der Leyen, vice ordförande Valdis Dombrovskis och den ansvariga kommissionären Nicolas Schmit och avsändare är danska FH, ASI, BSRB och BHM från Island, de norska LO, Unio och YS och LO, TCO och Saco från Sverige.

De tio förklarar att de hamnade i minoritet när medlemsorganisationerna röstade om hur EFS skulle svara på kommissionens frågor om ett eventuellt införande av regler om europeiska minimilöner. Därför känner de sig nu tvungna att framföra sina synpunkter direkt till kommissionen.

De understryker att de har samma mål när det gäller en inre marknad utan ojämlikhet och social dumpning, där rikstäckande kollektivavtal leder till högre och mer rättvisa löner. De framhåller också att EFS sekretariat har försökt att hitta en balans mellan medlemsorganisationerna vilket de uppskattar. Men svaret innehåller långtgående formuleringar, exempelvis att medlemsstaterna ska *säkerställa, garantera* och *vara skyldiga att...*, som förutsätter att man antar bindande regler.

Och det är just det som de tio organisationerna ser som huvudproblemet. Rättsligt bindande EU-regler om löner och kollektiva förhandlingar skulle ha enormt negativa effekter på de nordiska ländernas arbetsmarknadsmodeller. Det skulle rubba maktbalansen mellan staten/EU å ena sidan och arbetsmarknadens parter å den andra och undergräva själva fundamentet för parternas självreglering, skriver de. Dessutom, menar de, har EU över huvud taget inte rätt att anta bindande regler om löneförhållanden.

Därför hoppas de att kommissionen ska avstå från att lägga fram något förslag om bindande regler om minimilöner på EU-nivå.

St Olavs Hospital i Trondheim

Sykehus vil doble antall helsefagarbeidere

Er en høyere andel helsefagarbeidere en måte å effektivisere sykehusene? Sykepleiere ved St. Olavs hospital (STO) i Trondheim er positive til sykehusledelsens mål å øke antallet helsefagarbeidere. De gir gjerne fra seg oppgaver til helsefagarbeidere, men flere betingelser må på plass.

TEMA

15.04.2020

TEKST: BJØRN LØNNUM ANDREASSEN, FOTO: FRODE DREIER

Sykepleier er det enkeltyrket i Norge med størst mangel på folk målt i antall personer, ifølge en undersøkelse som velferdsetaten NAV har utført. Men det er også betydelig mangel på helsefagarbeidere. De to yrkenes utvikling henger sammen.

For dagens sykepleiere må være ekspert på alt fra å kutte agurk til å ta vare på ekstremt syke pasienter. Det erfarer St. Olavs hospitals Kenneth Sandmo Grip. Han er tillitsvalgt for Norsk Sykepleierforbund ved STO. Kollegene hilser flere helsefagarbeidere velkommen på det som er Norges femte største sykehus.

Rendyrking

– Jeg tror andre yrkesgrupper kan bidra til rendyrking av sykepleierfaget. Noen nye helsefagarbeidere har alt kommet til. Men først og fremst kartlegger STO hvilke oppgaver sykepleierne gjør, og hva andre kan gjøre. Sykepleierforbundet tror flere helsefagarbeidere trengs, slår Grip fast. Han konstaterer at flere lærlinger i helsefag er ment å starte til høsten.

- Min påstand er at sykepleierne har vært buffere for effektivisering i årevis. Sekretærer er tatt ut og sykepleiere har tatt over. Sykepleiere har tatt på seg mer renhold. Vi har vært alt for flinke til å strekke oss etter andre oppgaver enn sykepleiere egentlig skal. Vi ser behovet for andre yrkesgrupper særlig på sengeposter i sykehus, sier han.

Ledelsen ved sykehuset vil mer enn doble antallet helsefagarbeidere fra 6,9 til 15 prosent innen 2022. Også Statistisk sentralbyrå (SSB) har tall som viser at sykepleiere og helsefagarbeidere er mangelvare. Antall årsverk i hele landet må øke med 35 % de neste 15 årene.

Flaskehalser

Halvparten av studietiden til sykepleiere består av praksis. Grip forklarer at flere lærlinger innen helsefag i sykehuset kan utfordre sykepleiernes mulighet til å veilede de som studerer sykepleie og har praksis. Derfor mener sykepleierforbundet flere avhengighetsforhold bør kartlegges.

- Det er greit at tallet på helsefagarbeidere økes fra 6,9 til 15 prosent ved STO innen 2022 under forutsetning av at kartlegging viser at dette er mulig. Oppgaver som skal flyttes fra sykepleierne, må i så fall bli likt for alle skiftene. Både dag, kveld, natt og helg, klargjør Kenneth Sandmo Grip.

Tallet på studieplasser ved sykepleiernes utdanning og mangel på praksisplasser skal være en årsak til mangelen på folk. En annen årsak er at mange svenske sykepleiere har dratt hjem.

- Absolutt behov

Behovene for å sette inn flere helsefagarbeidere har eksistert lenge, mener Torild Enge. Hun er mangeårig hjelpepleier (helsefagarbeider) og tillitsvalgt. Avdelingene hennes kartlegger nå oppgaver for nye helsefagarbeidere.

- Da jeg begynte i 1977 var det mange flere hjelpepleiere. Det trengs absolutt flere enn STO har i dag. Våre tillitsvalgte gleder seg til dette og ser vi kan lette sykepleiernes arbeid. Alt for mange arbeidsoppgaver er lagt på sykepleierne. Men en ting er klart, helsefagarbeidere skal jobbe med pasientene. Ikke forefallende arbeid, sier hun og er positivt avventende.

Typiske oppgaver

- Helsefagarbeiderne skal være der pasientene er. Vi har rom med pasienter rundt en arbeidsstasjon. Helsefagarbeideren vil være på rommene mens sykepleiere er mer på arbeidsstasjonen og forbereder legens visitt og annet. Helsefagarbeiderne vil gi informasjon til pasientene og være der når hjelpa trengs. Sånn var det før da jeg jobbet på sengeposter. Litt mer sånn vil det bli igjen.

I tillegg til pleie og stell, kan helsefagarbeiderne ellers ta blodprøver, samt overvåke tilstanden hos pasienten. Å skifte på sår, bistå med hjelpemidler og kontakt med kommunene ved utskrivning er andre gjøremål.

Satsning

HR-direktør ved STO er Heidi Magnussen. Hun har tidligere uttalt til Fagbladet at det blir lettere for helsefagarbeidere å få jobb enn det har vært. For STO skal øke andelen lærlinger fra 23 til 50 hvert år, og flere oppgaver skal overføres til helsefagarbeiderne.

- Vi tenker at en god sammensetning av ulike yrkesgrupper gir best kvalitet på det arbeidet vi utfører og samtidig den mest effektive driften, sier hun til Fagbladet. Magnussen tar med at planen er å ikke øke total bemanning, og at ingen sykepleiere trenger å frykte for jobbene sine.

Innvandring viktig

SSB har pekt på at innvandring av helsepersonell trolig vil være viktig for å imøtekomme behovene. Cirka 4 500 sykepleiere og 3 900 helsefagarbeidere mangler de kommende årene. Ingen andre yrkesgrupper i Norge har så store behov for flere folk.

SSB skriver at lavt studentopptak i kombinasjon med at en høy andel av sykepleierne er over 50 år, er en av flere forklaringer. Også underdekningen av helsefagarbeidere forklares med at halvparten av de var over 50 år i 2010. Resultatet er en sterk aldersrelatert avgang.

SSB har gjort alternative beregninger. Selv om 20 prosent flere helsefagarbeidere og sykepleiere enn forventet blir ut-

dannet, er det fremdeles underskudd av begge i 2035.

Sysselsettingen for helsefagarbeidere og andre med tilsvarende utdanning har fra 2000 til 2014 utviklet seg svakere enn forventet, går det fram av NOU-en Fremtidige kompetansebehov.

Kjell Jacobsen

Norge inför dubbelt medborgarskap

Norge införde vid årsskiftet möjligheten för dubbelt medborgarskap. Norge var inte bara sist i Norden, det var det sista landet i Europa som gjorde den ändringen. Som genom en ödets ironi stängdes gränserna strax därefter på grund av coronakrisen.

TEMA

27.03.2020

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Norge införde vid årsskiftet möjligheten för dubbelt medborgarskap. Norge var inte bara sist i Norden, det var det sista landet i Europa som gjorde den ändringen. Som genom en ödets ironi stängdes gränserna strax därefter på grund av coronakrisen.

- Från och med i år har alla som föds med en norsk mor eller far rätt till norskt medborgarskap, oavsett om de är födda i landet eller utanför och oavsett om föräldrarna är gifta eller inte, sa Kjetil Jacobsen, på ett informationsmöte för nordiska medborgare i Oslo, i början av mars. Det var innan epidemin brutit ut i Norge.

Han är avdelningschef för den enhet på Utlendingsdirektoratet, UDI, som hanterar medborgarskapsfrågor.

Olik politik

Trots stora likheter vad gäller kultur, politik och välfärdspolitik har frågan om dubbelt medborgarskap hanterats väldigt olika i Norden. Sverige införde dubbelt medborgarskap redan 2001. Finland och Island följde efter 2003, medan det dröjde till 2015 i Danmark.

- Den stora överraskningen var att Danmark införde dubbelt medborgarskap, eftersom de haft ledartröjan i den europeiska klubben som stretade emot att tillåta det. Det som vände debatten var möjligheten att kunna ta tillbaka med-

borgarskapet, sa professor Grete Brochmann, som är en av Norges ledande experter på invandring, på samma möte.

2017 tackade den dåvarande statsministern Lars Løkke Rasmussen nej till ett besök av den turkiske statsministern eftersom det skulle skett strax innan valet i Turkiet och danskarna var oroliga för att det skulle splittra de turkar som bor i landet. I samband med det blev det en debatt i Folketinget.

- Det finns två skäl till varför vi vill ha regeln om dubbelt medborgarskap. Den ena är i förhållande till danskar i utlandet som vill upprätthålla en anknytning till Danmark, sa Lars Løkke Rasmussen.

Det andra skälet var enligt honom att det är väldigt svårt att ta ett medborgarskap från en människa, eftersom man inte får göra folk statslösa. Att en del invandrare behåller sitt ursprungliga medborgarskap innebär att det danska lättare kan tas ifrån dem.

- Det spelar också in min egen övergripande reflektion över huruvida dubbelt medborgarskap är en bra idé, sa Lars Løkke Rasmussen.

Kan inte återtas

Även i Norge har möjligheten att dra tillbaka medborgarskapet varit avgörande för att en majoritet röstade för förslaget om dubbelt medborgarskap. I Sverige är det inte möjligt att ta det svenska medborgarskapet tillbaka när det väl getts, oavsett om personen har dubbla medborgarskap.

Grete Brochmann, har tillsammans med andra forskare studerat debatten och lagstiftningen om medborgarskap i de tre skandinaviska länderna. Forskarna har intervjuat 22 ledande politiker, ämbetsmän och medborgarskapsexperter.

- Vi har intervjuat dem om vilka idéer de har om nationsskonceptet, integration och gruppsammanhållning, eller social cohesion som det kallas. Och hur har det i sin tur inverkat på medborgarskapslagstiftningen? säger hon.

Tendensen i internationell migrationspolitik har varit att internationella konventioner, EU (och för Norge, EES-avtalet),

inskränkt den nationella suveräniteten. Politikerna har letat efter nya, lagliga metoder för att kontrollera tillgången till fullt medborgarskap i mottagarlandet.

Längs hela skalan

- De tre skandinaviska länderna är intressanta att jämföra eftersom de har placerat sig längs hela skalan av krav för att bli medborgare. Danmark är bland de länder som har alla strängaste kraven för att bli medborgare i hela Europa. Sverige befinner sig i den andra ytterpunkten, den liberala motsatta ändan av den här skalan. Norge, som så ofta i invandrings och integrationspolitiken, befinner sig någonstans mitt emellan, säger Grete Brochmann.

De skandinaviska länderna hade ett mycket tätt samarbete om medborgarskapspolitiken från 1870 till 1979. Det diskuterades till och med om det skulle införas ett gemensamt skandinaviskt medborgarbevis. Det blev aldrig av. Efter 1979 blev det också slut på de systematiska konsultationerna som de tre länderna haft tidigare när det skulle göras ändringar.

- Att man slutade med konsultationerna innebar samtidigt en uppgradering av medborgarskapsfrågan. De nationella intressena hade blivit så viktiga att man inte längre ville låta sig förpliktas av en gemensam nordisk eller skandinavisk norm. Invandring var helt uppenbart det som låg bakom den ändringen, säger Grete Brochmann.

Tre nationella krav

Det finns tre områden där nationella krav kan ställas.

- Hur länge måste man vänta innan man kan ansöka om medborgarskap?
- Vilka kunskapskrav ställs?
- Vilka krav ställs om att kunna försörja sig själv?

Även om alla de tre skandinaviska länderna har ett övergripande mål om att medborgarskapspolitiken ska leda till mer integration, har Danmark sett medborgarskapet mer som en piska och Sverige mer som en morot.

I Sverige infördes dubbelt medborgarskap redan 2001. Den här bilden är tagen några år senare under en ceremoni i Statshuset i Stockholm, där nya medborgare fick sitt bevis på att de blivit svenskar.

- I Sverige ser man på politiken som ett rättighetsorienterat, modernt och framåtblickande tema, medan man i Danmark är mer nationellt inställda, mer restriktiva och mer tillbakablickande. Nationen är i fokus på ett helt annat sätt än i Sverige. I Norge kombineras integrationshänsyn och invandringskontroll, men med en ideologiskt sett mycket svagare förankring, säger Grete Brochmann.

"Dansk i hjärtat"

- I Danmark är tanken att integration tar tid. Att bli ”dansk i hjärtat”, som är ett uttryck som användes ganska mycket, är något som är både ambitiöst och törnbestrött. Det kan till och med vara orealistiskt i loppet av en generation. Här finner vi en länk till invandringsspolitiken: Ju färre som kommer, desto bättre, på många sätt.

- I Sverige, däremot, ses gruppsammanhållning som ett gemensamt projekt i ett flerkulturellt samhälle. Majoriteten bör sträcka sig lika långt som de nyanlända för att få det att fungera. Integration kan ta tid, men det indirekta budskapet är att det inte är så svårt.

Enligt Grete Brochmann har det funnits ett uttalat motstånd bland de svenska forskarna i den forskningsmiljö som hon tillhör, att diskutera medborgarskapspolitiken i Sverige.

- Inte desto mindre, medborgarskapspolitiken börjar nu ses på som ett integrationsredskap, om än inte ett väldigt viktigt sådant. Sverige har som enda land i Europa, inga kunskapskrav till de som ansöker om medborgarskap. Väntetiden är också den kortaste i Skandinavien, fem år.